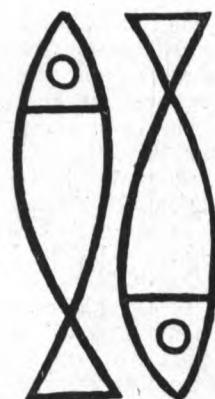

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Een zendeling geschorst

Een van de meest ontstellende gebeurtenissen in de kerkelijke tragedie der laatste jaren is de schorsing van ds Van Stelten, missionair predikant van de Geref. Kerk van Bunschoten-Spakenburg. Met grote toewijding verrichtte hij in Kawagit in West-Irian zijn arbeid. Onvervaard trok hij het oerwoud in op zoek naar kanibalen om hen het Evangelie te brengen. Wonderlijk werd zijn arbeid gezegend. Niets wilde hij liever dan teruggaan naar zijn zendingspost. En nu is hij als iemand die voor de wereld eerloos en in de kerk de uitsluiting uit het Koninkrijk Gods waardig geschorst.

We laten hier volgen zijn brief waarmee hij zich na zijn schorsing tot de gemeente van Bunschoten en Spakenburg richtte.

Aan de leden der gemeente

Broeders en zusters,

Vijf jaar geleden ben ik door U beroepen tot de Evangelie-prediking aan de heidenen op Irian-Barat. Ik heb die roeping opgevolgd. U hebt me opgedragen aan de genade van God en me laten gaan.

Ik heb daar het Evangelie gepredikt en vruchten mogen zien. Maar die waren niet mijn werk, maar het werk van de genade van God, die met mij was. Ik was een aarden vat. De schat van het Evangelie, die kracht tot behoud.

Ik ben nu met verlof in Nederland. Ik had U graag willen vertellen over wat God met dat Evangelie gedaan heeft en het zou fijn geweest zijn, als U me dan opnieuw met blijdschap terug had laten gaan. Met dit zelfde Evangelie.

Maar de kerkeraad heeft mij tot een grove zondaar verklaard, onwaardig die dienst nog te vervullen, en mij geschorst. Inderdaad, ik ben het niet waard een knecht van Christus te zijn. Het was genade, dat ik het mocht

worden. Maar ik geloof, dat die genade mij bewezen is, opdat ik aan de heidenen zou vertellen, dat Christus Jezus in de wereld gekomen is om zondaren zalig te maken, zondaren als ik en U.

Ik geloof, dat het niet naar de wil van de Here is, dat de kerkeraad mij die taak ontnemt. Waarom doet hij dat? Omdat ik geen trouwe knecht van Christus meer wil zijn? Omdat ik Hem niet meer wil prediken, maar iets anders of mezelf? Nee, dat is het niet. De reden is, dat ik geen broeders en zusters kan loslaten, die ingelijfd zijn in Christus door het geloof in hetzelfde Evangelie als ik aan de heidenen gepredikt heb.

Dat mag ik toch niet doen? Dan zou ik toch juist het Evangelie verloochenen. Dan zou ik een ontrouwe knecht van Christus zijn en mij zou het zwijgen opgelegd moeten worden.

Maar nu?

Legt de Here Zelf mij het zwijgen op?

In de brief, die ik na mijn schorsing aan de kerkeraad heb

geschreven, heb ik getracht te laten zien, waarom m.i. de Here Zelf niet achter die schorsing staat en dat het doen van de kerkeraad in strijd is met het Evangelie en met de Zaak van Gods Koninkrijk.

En U, leden van de zendende kerk, wat vindt U ervan?

D. J. van Stelten

Aan de Raad van de Geref. Kerk (Vrijgem.)

Scriba A. de Graaf,
Westsingel 19,
Bunschoten,

Broeders,

Vier jaar geleden heeft U mij uitgezonden naar Irian-Barat om daar het Evangelie te prediken aan de heidenen. Ik geloof, dat daar de Heilige Geest achter zat. Ik heb mij gebrekkig van mijn taak gekweten. Maar Gods genade is met mij geweest en daardoor is het werk niet vruchteloos geweest. In mijn zwakheid heeft God Zijn kracht volbracht. Door mijn Evangelieprediking zijn heidenen tot geloof gekomen. Ik heb er U uitvoerig over geschreven. En ik had, na terugkeer met verlof, er over willen vertellen aan de gemeenten. Dan zouden ze God gaan loven om wat Hij gedaan heeft en gesterkt worden in het geloof door het nieuwe bewijs, dat Christus vandaag dezelfde is als vroeger. En ze zouden gestimuleerd worden in het gebed voor de arbeiders in de oogst en voor de jonge gemeenten ginds.

Zoiets mag verwacht worden van een kerk, die gedrongen door de liefde van Christus voor een verloren wereld gezanten uitsluit met het Evangelie.

Maar nog op Irian-Barat, bezig in het werk van Christus: het vergaderen van Zijn Kerk, hoorde ik, hoe in Nederland Zijn Kerk gescheurd en geschonden werd.

Daár brachten ds Klamer en ik het Evangelie, dat God Zijn Zoon in de wereld heeft gezonden, opdat ieder, die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar het eeuwige leven heeft. En we riepen de heidenen op in geloof op die gekruisigde Christus te zien (Joh. 3:14-16). Er waren er, die dat deden. Toen waren ze niet meer veraf, maar dichtbij gekomen door het bloed van Christus (Ef. 2:13). Toen hadden ze samen met ons de toegang gevonden tot de Vader door Christus in één Geest. Ze waren huisgenoten geworden, leden van de Kerk van Christus. Precies als wij. Door Christus. „Hij is onze Vrede“, Vrede voor Joden en Grieken, voor vrijge-

maakte Nederlanders en heidense Papoea's. Hij alleen. Door het bloed van het kruis. Dat Evangelie predikten wij. Dat was toch onze opdracht, waar U achter stond.

Maar wat zag ik in Nederland gebeuren?

Gemeenten van God, broeders en zusters, die in Christus waren, gekocht door datzelfde bloed van het kruis, werden weer ver weg, buiten gezet, alsof Christus hun Vrede niet was en er geen gemeenschap in Christus met hen was.

Toen ik terug was, werd mij niet gevraagd verslag te geven aan de gemeente van wat God gedaan heeft en hoe Hij voor de heidenen op Irian-Barat een deur geopend heeft. En ik werd niet opnieuw met blijdschap uitgezonden om door te gaan met de prediking van datzelfde Evangelie, met de nodiging om binnen te gaan door de deur. Maar van mij werd gevergd, dat ik zou gaan staan achter wat U gedaan heeft: het buiten de deur zetten van gemeenten, van broeders en zusters, die door het bloed van Christus binnen stonden. En toen ik dat niet wilde, heeft U mij tot een grove zondaar verklaard en mij geschorst.

Maar, broeders, hoe zou ik kunnen doen wat U vraagt, en daarna nog serieus de Boodschap kunnen brengen aan de heidenen: geloof in de Here Jezus, Hij is de Weg, Hij is de Deur, ga door Hem binnen, dan ben je huisgenoten van God, dan heb je vrede met Hem, door de Here Jezus. Hij is een volkomen verzoening. Door Zijn bloed.

Zou ik dat Evangelie nog kunnen brengen, nadat ik het eerst metterdaad verloochend had?

En U, als U broeders in Christus wegstoort, hoe kunt U dan nog liefde hebben voor goddelozen? Hoe kunt U dan nog voor de Evangelieprediking aan heidenen bidden en blij zijn, als er zijn, die hun vertrouwen op Christus stellen en door Hem willen binnengaan?

Ik vroeg U: broeders, hoe kunt U zomaar gemeenten van Christus de gemeenschap opzeggen? Ja, 't zijn toch gemeenten van Christus, want Zijn Woord wordt daar nog onvervalst gepredikt en men heeft het er lief. Met veel gebreken en zonden weliswaar, maar men wil ernaar luisteren en men neemt de toevlucht tot het bloed, het lijden en de dood van Christus. Dan zijn ze toch Kerk! Zo belijden we het in onze geloofsbelijdenis (art. 29) naar de Schrift. En als U toch de gemeenschap met haar verbreekt of ontkent en de leden van die gemeenten oproept zich ervan af te scheiden, dan scheurt U toch de Kerk van

Christus! U zegt zèlf, dat het Woord van God daar nog wel is; dat het fundament daar nog wel is; dat ze nog wel kerken van Christus zijn. (vergadering op 21 sept. jl.). Maar hoe kunt U dan zó met de Kerk doen?! Dat is in strijd met onze belijdenis (art. 28, 29). Erger, het is tegen de Schrift. Ik heb getracht U dat te laten zien uit de Schrift. Maar U antwoordde, dat ik U vals beschuldigde en tegen het negende gebod zondigde en daarom als grove zondaar geschorst moest worden.

Ten onrechte. In eentonige herhaling wees ik U op Gods doen met Zijn volk, Zijn bijna eindeloos geduld met Zijn Kerk van twee- en tienstammenrijk, die tot kalverendienst vervallen was en de Baäls en andere verschrikkelijke goden was gaan volgen. Ik wees U op de gemeenten uit de Nieuwtestamentische tijd (Korinthe en Asia).

Daar stelde U tegenover, dat God geen barmhartigheid oefende jegens de overtreding van het tweede gebod in het tienstammenrijk en dat het beroep op het geduld van Christus met de gemeenten in Asia (Openb. 2 en 3) totaal misplaatst is, want Christus bedreigt die gemeenten juist met Zijn straf.

En daar doet U het dan mee af, alsof er in Loosdrecht en Baarn geen zuivere bediening van het Woord en de sacramenten meer was en men daar een afvallige eredienst onderhield zoals in Israël. En alsof het daar zover gekomen was als in sommige gemeenten in Asia, waarin ernstige dwaling voorkwam en men de dwaalleraars tolereerde en een compromis met de wereld sloot. Alsof het in Loosdrecht en Baarn even erg was als in Korinthe, waar de partijzucht zich botvierde, waar mee minachtend deed over Paulus en zijn prediking, waar men voor de wereldlijke rechter tegen elkaar procedeerde, waar wantoestanden heersten aan het Heilig Avondmaal, waar sommigen aan de opstanding van de doden twijfelden en waar men ergerlijke zonden duldde. Maar zelfs als het er met die gemeenten zo slecht had voorgestaan, had U dan een afgesneden zaak met haar mogen maken? Had dan elke gemeenschap in Christus met haar ontkend moeten worden?

Natuurlijk kan ik het verkeerd zien. Maar toont U me dan uit de Schrift, dat de Here géén barmhartigheid oefende met Zijn dwalende volk.

Ik heb altijd gedacht, dat de Here de tien stammen niet direct na de invoerling van de kalverendienst naar Assyrië voerde, maar pas eeuwen later. En dat Hij ze al die tijd Zijn volk bleef noemen.

Maar dat heb ik dus altijd verkeerd gelezen? De Here heeft Israël dus al ten tijde van Jerobeam in ballingschap gestuurd en er daarna niets meer van willen weten? Hoe bestaat het, dat ik dat nooit geweten heb!

Ik moet u bekennen, dat ik het dan in Kawagit helemaal verkeerd gepreikt heb. Heb ik me daar jaren lang theologie gestudeerd, in Kampen, en het gewoon inzicht in de Schrift ontbreekt me volkomen! Hoe bestaat het, dat ik na op het peremtoir examen door Uw afgevaardigde op mijn Schriftkennis onderzocht te zijn, toegelaten ben tot de Evangelieprediking!

Maar wacht eens, Joahaz en Joas waren ook koningen van Israël. Ze leefden veel en veel later dan Jerobeam. En ze volgden

hem in zijn zonden! (2 Kon. 13 : 2, 11). Inderdaad, de Here vond die zonden heel erg. Zijn toorn ontbrandde tegen Israël. Al de dagen van Joahaz werd Israël door Hazael verdrukt. (2 Kon. 13 : 3, 22). Maar dan horen we ineens tot onze verrassing en ontroering — ook tot de úwe? —: „maar de Here was hun genadig, erbarmde Zich over hen, en keerde Zich weer tot hen terwille van Zijn verbond met Abraham, Isaäk en Jakob; Hij wilde hen niet verdelen en had hen nog niet van voor Zijn aangezicht verworpen”. (2 Kon. 13 : 22). Anderhalve eeuw na Jerobeam! Ontroerend.

Maar deze tekst mag ons dus helemaal niet ontroeren, broeders? Deze tekst is verkeerd vertaald? Moet er juist het omgekeerde staan: dat Hij ze wel verworpen had?

Maar hoe moet ik dan aan met wat de Here ná de wegvoering zegt: „Is Efraïm (= tienstammen) Mij een **lievelingszoon**, een **troetelkind**, dat Ik, zo vaak als Ik van het spreek, gedurig weer aan hem denken moet? Daarom is Mijn binnenste over hem ontroerd, Ik zal Mij zeker over hem ontfermen, luidt het Woord des Heren.” (Jer. 31 : 20).

Wilt U me het dan laten zien, dat ik uit dit Schriftwoord niet moet opmaken, dat de Here barmhartig is jegens Zijn zondige volk? Wat is de Schrift toch onduidelijk!

En bewijst U me dan, dat de Here met Juda, dat het nog veel erger maakte dan Efraïm (Jer. 3 : 11; Ez. 23 : 11), niet nog honderdvijftig jaar langer geduld had.

Toont U dan met de Schrift aan, dat de brief van Christus aan de gemeente van Korinthe een mededeling was van Zijn besluit de gemeenschap met haar te verbreken. En dat ik stekeblind ben, als ik dat niet zie, maar lees, dat Hij tegen haar zegt: **gemeente Gods, geheiligden in Christus Jezus, geroepen heiligen**. Zijn die woorden wellicht per abuis in de Bijbel terecht gekomen en moeten ze dus geschrappt worden? Heeft soms een afschrijver ze er ingesmokkeld, omdat hij een onschriftuurlijke verdraagzaamheid voorstond en die met schijnbaar schriftuurlijk gezag wilde dekken, zodat de lezers zouden gaan geloven, dat God barmhartig is?

Laat het dan zien, dat Christus in Openb. 2 en 3 Zijn gemeenten in Asia de scheidbrief geeft en zegt: jullie zijn Mijn gemeenten niet meer. Wrijft U mijn ogen dan eens flink uit, omdat ik steeds weer, zeven keer, denk te lezen: „en schrijf aan de engel der gemeente...” en dan die dringende liefdevolle oproep toch te luisteren naar wat de Geest tot de gemeente zegt.

Nogmaals: toon het uit de Schrift, dat de Here niet barmhartig is en dat wij het dus ook niet hoeven zijn. Dat Christus en Zijn Woord niet het fundament van de Kerk zijn en dat waar dat fundament is en waar daarop gebouwd wordt, niet de Kerk is. Dat je wél de broederband mag verbreken met hen, die nog het ware geloof hebben naar de Schriften. Dat Christus Zèlf óók wel afwezig is, waar de zuivere prediking van Zijn Evangelie en de bediening van de sacramenten, die Hijzelf heeft ingesteld nog áánwezig zijn.

Als U dat niet kunt aantonen, toont U dan aan dat wij wel afscheid mogen nemen, als Christus het nog niet gedaan heeft.

Als U dat wel kunt, ja dan moogt U van mij vragen het ook te doen. Maar U kunt het niet. En

toch schorst U mij als grove zondaar. U kunt het niet, want het staat niet in de Schrift. Het tegendeel liet ik U zien. Hebt U dan de ogen dicht? Wilt U niet zien?

Is het gereformeerd om rigoreus afscheid te nemen van hele kerken, die nog altijd de kenmerken van de kerk vertonen? De belijdenis zegt het heel anders (art. 28, 29): „hierdoor kan men zeker de ware Kerk kennen en het komt niemand toe zich daarvan te scheiden.” Dat is „tegen de ordinantie Gods.”

En de gereformeerde vaders zeiden en deden het heel anders. Tegenover de dopers wees Calvijn op Gods barmhartigheid t.a.v. dwalende kerken. Ik zal nog eens herhalen, wat hij o.a. schreef t.a.v. Korinthe en welke toepassing hij eraan verbond: „Onder de Korinthiërs hadden niet weinigen gedwaald, maar bijna het gehele lichaam was door besmetting aangetast; er was niet slechts één soort van zonde, maar zeer vele; er was niet alleen bederf van zeden, maar ook van de leer. Wat doet nu de heilige apostel, dat is het instrument van de Heilige Geest, door wiens getuigenis de kerk staat of valt? Zoekt hij een scheiding van hen? Verstoot hij hen uit het rijk van Christus? Treft hij hen met de laatste bliksem der vervloeking? Hij doet niet alleen niets van deze dingen, maar hij erkent en predikt, dat zij is een kerk van Christus en een gemeenschap der heiligen. Indien onder de Korinthiërs de kerk blijft, waar geschillen en kijverijen zijn, gepaard met hebzucht, waar openlijk een schanddaad wordt goedgekeurd, die zelfs in de ogen der heidenen verfoeilijk zou zijn, waar onbeschaamd de naam van Paulus wordt beschimpt, dien zij als een vader hadden behoren te vereren, waar sommigen de opstanding der doden bespotten, met welke omverwerping het gehele Evangelie instort, waar zeer veel onbetamelijk en **onordelijk** gedaan wordt; en wanneer de kerk dan daarom blijft, omdat de dienst des Woords en der sacramenten daar niet versmaad wordt: wie zou dan de naam van kerk durven ontnemen aan hen, aan wie niet het tiende deel van die misdaden kan worden ten laste gelegd? Zij, die met zo grote gemelijkheid woeden tegen de tegenwoordige kerken, wat zouden die, vraag ik U, den Galäten gedaan hebben, die bijna het Evangelie verlaten hebben, maar bij wie toch dezelfde apostel kerken vond?”

Over de kerk uit Jezus' dagen schrijft Calvijn, dat Jezus en Zijn apostelen aan de eredienst deelnamen, ondanks de onwaardige ambtsbediening van Kajafas. Zou ons dit niet iets kunnen leren ten aanzien van Loosdrecht, waarvan U zegt, dat ds Verhoeff daar onwettige wijze predikant is geworden. Maar hij is geen Kajafas. Hij is een trouw dienaar van het Woord. Hij werd slachtoffer, omdat hij opkwam voor schriftuurlijke verdraagzaamheid; zoals Calvijn, zagen we, daarvoor opkwam.

Calvijn zegt dat we zeker niet de allergeeringste dwaling in bescherming mogen nemen. Op die uitspraak beriep U zich tegenover „de elf”, om te laten zien dat de tolerantie, die zij bepleitten, niet in de geest van Calvijn was. Maar U bent zeker niet van de geest van Calvijn. Want Calvijn bedoelde zeker niet met die uitspraak, dat aan een dwalende kerk zonder meer de gemeen-

schap moet worden opgezegd. De dwaling moet bestreden en nochtans vergeven worden, zegt hij. En in hetzelfde verband, als waarin de uitspraak staat, die U aanhaalde, zegt hij: „we moeten of helemaal geen kerk overlaten of het misverstand vergeven in die zaken, in welke men zonder de hoofdsom der religie te schenden en zonder verlies der zaligheid onwetend mag zijn.”

Zó verdraagzaam zijn, is gereformeerd.

Hele kerken uitstoten en wegzenden, om enige andere reden dan dat ze de kenmerken van de Kerk niet meer hebben, is dopers.

U verbrak de gemeenschap met Baarn en Loosdrecht, omdat U ze niet meer gereformeerd vond. Toch werd daar geen enkele dwaling geleerd. Men kwam er slechts op voor schriftuurlijke verdraagzaamheid. Dat was juist gereformeerd. Uw doen was dat niet.

Zulk doen bracht de breuk overal. Die in B-Spakenburg is ook daarvan het gevolg.

Tegen dat doen kwamen „de elf” op. Toen ds Van Gulp schreef na de uitstoting van Loosdrecht: kort en goed komt het hierop neer, dat daar in Loosdrecht nu geen gereformeerde kerk meer is, riepen de elf ontsteld: is daar in Loosdrecht dan geen kerk van Christus meer? Het Woord is daar toch nog! Het fundament! Voor dat openlijk getuigen liet U geen plaats. Tevoren had U al elk uitdragen van een ander gevoelen dan dat van de Kerkeraad t.a.v. de uitzuiveringsbesluiten verboden. Nu censureerde U degenen, die protesteerden tegen de voorlichting van ds Van Gulp. Ds Van der Lingen wilde het Heilig Avondmaal bedienen, als hij openlijk aan de gemeente mocht zeggen, dat hij niet achter de censuur stond. Hij mocht het niet. Toen hij, in zijn nood, verklaarde zich aan te willen onthouden van de viering, werd besloten in de week na het Avondmaal zich samen verder te beraden. Maar in die week kwam het moderamen met het voorstel, dat ds Van der Lingen beschouwd zou worden zijn ambt beëindigd te hebben. Toen riepen sommigen verbijssterd: zijn we dan in een week onze dominee kwijt!

Er kwam een ander voorstel, dat op hetzelfde neerkwam: zolang ds Van der Lingen zo blijft, heeft hij geen ambt.

Er waren er die verder wilden praten.

Maar het oordeel bleef: hij is zijn ambt kwijt. Het vonnis werd geveld en uitgevoerd.

Ds Van der Lingen ontkende tot het laatste toe, dat hij de Avondmaalsgemeenschap verbroken achtte. Hij en enige andere broeders gingen weg om zich te beraden. Hem werd de toegang tot de verdere vergadering ontzegd, evenals de toegang tot alle kerkgebouwen. Het bevestigingsformulier voor dienaren des Woords spreekt van de belofte zich aan de vermaning en tucht te zullen onderwerpen, als een dienaar der Woords zich in leer of levenswandel komt te misgaan. Misging ds Van der Lingen zich in de leer of levenswandel? Nee toch?! Hij bleef toen alleen zijn ambt bedienen. Maar hij heeft nooit gezegd, dat U geen kerkeraad meer was. Daarna heeft U allen, die hem en de andere broeders als ambtsdragers bleven erkennen, afgevoerd.

Maar waarom eiste U van mij een keuze?

Ik heb voortdurend gevraagd:

broeders, dwing mij niet tot een keuze. Zie mijn gezonden-zijn door de Here niet afhankelijk van andere vragen dan deze éne, of ik daar op Irian-Barat nog een trouw dienaar van het Evangelie wil zijn.

Maar U antwoordde: als je niet kiest, vervalt je roeping door de Here. En nu heeft U uitgesproken, dat ik in strijd met mijn belofte het de kerkeraad onmogelijk maak de door Christus aan Zijn gemeente gerichte roeping tot de prediking van het Evangelie aan de heidenen te vervullen door mijn dienst, omdat ik weiger het opzicht en de tucht van de kerkeraad te erkennen.

Dat begrijp ik niet. Ik wil toch het Evangelie prediken. Wat houdt de roeping anders in? En ik beloofde het te doen in trouw aan de belijdenis en de kerkelijke orde. Hoe kunt U dan zeggen, dat ik mijn belofte (ondertekenings-formulier) geschonden heb. Ik zei steeds, dat ik onder het opzicht van de kerkeraad wilde werken, en ik zei erbij, dat dat betekende, dat ik dan niet onder het opzicht van de kerkeraad-Bos werkte.¹⁾ Al verklaarde ik uitdrukkelijk, dat ik me niet kon conformeren aan de m.i. zondige besluiten. Daarom kwam ik met mijn bezwaren bij U en kwam ik er openlijk voor uit.

Waarom vraagt U van mij een keus als tussen God en Baäl.

Zo werd het gesteld op de kerkeraad van 21 september. En ik werd vergeleken met Israël, dat ook niet antwoordde, maar aan beide zijden mank ging.

Maar zelfs in de kerkeraad-De Graaf zijn er, die niets moeten hebben van de ware kerktheorie: de kerk heeft maar één adres. Dus in Spakenburg... straat no. zoveel en nergens anders. Eén van Uw predikanten meent, dat men de kerken buiten het verband, de synodale kerken en de chr. gereformeerde kerken als kerken van Christus mag beschouwen.

Maar waarom ben ik een grove zondaar, als ik de kerken buiten het verband als kerken van Christus erken en er naar doe? U meent zelf, dat ze nog op het fundament staan. Broeders, als ze het Evangelie van Christus wel belijden, het ware, maar er toch geen kerkelijke gemeenschap, geen Avondmaalsgemeenschap met haar is, wát ter wereld, wát onder de hemel (Hand. 4:12) is dan dat éne, dat nog belangrijker is en dat haar pas tot een kerk maakt, waar we gemeenschap mee mogen hebben?

Als ze nog wel gemeenten van Christus zijn, Zijn Lichaam, en Hij dus Zelf daar is, wát weerhoudt U er dan van ze als zusterkerken te blijven erkennen?

Waarom acht U mij een grove zondaar — naar art. 80 K.O. schandelijk voor de Kerk, eerloos voor de wereld, afsnijdenswaardig, geen deel meer aan het Rijk van Christus — als ik de band niet wil verbreken met hen, die Christus nog vasthouden. Is ook Christus een grove zondaar? Is het Hoofd van de Kerk een schande voor de Kerk? Zo werd indertijd wel over hem gedacht door de kerkelijke leiders.

Waarom ben ik een grove zondaar, een overtreder van het negende gebod, als ik met de Schrift laat zien, dat U anders hebt gedaan met de Kerk dan de Here Zelf. Zou er voor God Zelf geen

plaats zijn in Zijn eigen Kerk, omdat Hij geduldig en tolerant is? Is ook God een grove zondaar?

En nu mag ik niet meer uitgaan.

Niet omdat ik het ware Evangelie niet meer predik.

Ach, het gaat in de huidige kerkelijke kwesties nooit om het Evangelie.

Er werd op de kerkeraad gezegd: het gaat er niet om, of het Woord van God nog in die gemeente is, die buiten het verband gezet zijn.

De uitgestoten kerken wilden graag mee blijven doen in het zendingswerk.

Ze wilden niets anders dan dat wij hetzelfde Evangelie bleven brengen op Irian-Barat. Maar dat was de kwestie niet. Ze zaten niet meer in het verband! En daarom konden ze niet meer meedoen, zei U, volgens het Accoord van samenwerking, volgens de wet. Maar die was opgesteld, toen er nog geen sprake van was, dat kerken van Christus buiten dat verband gezet zouden worden. U hanteerde de wet los van de Evangelische bedoeling. Dat is het erge. Het Evangelie staat niet meer centraal als de enige maatstaf.

U beschuldigde mij van devaluering van waarden. Maar U keert de waarden om en met U de meerdere vergaderingen. Een aperte afwijking van Gods Woord mag geduld worden, zoals die ten aanzien van de doop van geadopteerde kinderen. Uit de Schrift is het zonneklaar, dat allen, die tot het huisgezin van Abraham behoorden het sacrament moesten ontvangen. Er wordt geen enkel onderscheid gemaakt tussen de eigen kinderen en de gekochten. Op Irian-Barat hebben wij ettelijke geadopteerde kinderen gedoopt. Dat deden we niet zomaar uiteraard, maar omdat we dat als opdracht van God zagen en we geloofden, dat die kinderen er recht op hadden. De Here lijfde hen in in Zijn verbond. Nooit maakte U bezwaar. Nu zegt de synode van de Nederlandse kerken dat geadopteerde kinderen niet gedoopt mogen worden en geen deel hebben aan het verbond. Prompt, voordat U op besluiten geratificeerd hebt, wordt aan Uw zendingen verboden in het vervolg geadopteerde kinderen te dopen.

De Here zegt: het mag en het moet. De synode zegt: het mag niet. En nu moeten we niet naar de Here maar naar de synode luisteren. En er wordt bij gezegd: als je schriftuurlijke bezwaren hebt, ga je maar in beroep, maar je moet beginnen met de besluiten voor vast en bondig te houden.

Wat heeft het hoogste gezag in de kerken?

Waarom mag een afwijking van Gods Woord zolang geduld worden en moet men er zich zelfs aan onderwerpen, maar wordt een overtreding van een kerkeraad-, classis-, of synodebesluit aansponds gestraft met censuur of uitsluiting uit het kerkverband?

Waarom wordt een gemeente behandeld alsof ze geen gemeente van Christus meer is en moet ter plaatse terstond een afscheiding plaatsvinden, zodra die gemeente niet meer in het kerkverband zit? Zonder dat gevraagd wordt of het Woord van God daar nog zuiver verkondigd wordt.

Dat is ook niet naar de Belijdenis, art. 29. En U zegt juist met hand en tand voor die belijdenis te willen opkomen.

Broeders, de Kerk is het Lichaam van Christus. Zijn Geest is in haar. Door Zijn Kerk zet Christus Zijn werk voort op deze aarde.

Toen U de band verbrak met gemeenten, die in Christus zijn, door het geloof in Hem — deed Hij dat toen? Dreef Zijn Geest U daartoe? Die Geest, die door de mond van Paulus tegen de gemeente van Korinthe, die tien keer slechter was als die van Loosdrecht, zei: „gemeente van God, geheiligden in Christus Jezus, geroepen heiligen.” Is dat werkelijk dezelfde Geest, als die U dreef?

Dat verbreken van Zijn éne Lichaam — is dat Christus eigen werk?

Een arbeider, die Christus uitzond in de oogst op Irian-Barat en die daar arbeidden met Zijn Woord, schorst U, ontslaat U uit zijn dienst aan Christus — doet Christus Zelf dat? Vroeger heeft Hij eens gezegd, dat we de Heer van de oogst moesten bidden of Hij meer arbeiders wilde uitsturen in de oogst. Zet U Zijn werk voort door zijn arbeiders te ontslaan?

Denkt U wel eens aan de kleine gemeenten op Irian-Barat zo zwak? Paulus worstelde dagelijks in zijn gebed voor zijn geestelijke kinderen, of de Here ze met kracht wilde sterken door de heilige Geest en of Hij ze wilde laten groeien in het geloof en in liefde.

Hebt U die broeders lief in Kawagit en Waliburu?

Eén schreef mij: „U kunt aan de gemeente in Nederland vertellen, dat wij één Lichaam van Christus zijn met de broeders in Nederland. U moet Stelten terug sturen naar Kawagit, opdat hij ons helpen mag. Straks vallen we misschien in zonde terug. Wij willen graag meer horen, opdat ons geloof sterker wordt. Broeders, we verlangen van U, dat U Stelten terugstuurt om ons te onderwijzen aangaande Jezus Christus...”

Een ander schreef: „Toen U bij ons was, was Uw vertelling voor ons als een lamp voor onze voet, heel helder. Kom daarom terug, tuan... Wij bidden voortdurend voor U, nacht en dag, zonder ophouden.”

Denkt U wel eens aan de heidenen daar? Ze schreven me niet. Ze roepen uit het duister niet tot God.

Hoe zullen ze roepen, zonder dat ze geloven? Hoe zullen ze geloven, zonder dat iemand tot hun wordt gezonden met de Goede Boodschap?

Maar U verwijst de gezonden zelf naar de duisternis.

Paulus dacht God een dienst te bewijzen.

Maar hij wist niet wat hij deed.

Hij stond het Rijk van Christus tegen.

Later zag hij, dat hij de grofste was van alle zondaren.

U zegt ook, dat de Here het zo wil, als U doet.

Maar U bent ook op de weg naar Damascus.

U weet ook niet, wat U doet, geloof ik. Uw theorieën hebben Uw ogen verblind.

Ik voel geen wrok of haat tegen U. De Here moge U Uw daden vergeven en U de ogen openen.

Uw vonnis leg ik naast mij neer. Ik geloof niet, dat de Here mij verbiedt het Evangelie te prediken. Daarom zal ik het blijven doen, waar Hij de deur voor mij opent, en mijn vrijwillige onthou-

ding van voorgaan in diensten des Woords nu beëindigen.

Nog eens zeg ik U, wat ik in mijn laatste brief uit Irian-Barat al schreef: ik kan niet zeggen, dat Uw oordeel mij helemaal niets doet, maar van mezelf weet ik, dat mijn bedoeling zuiver en mijn houding tegenover U dienovereenkomstig is. Ik weet ook, dat ik daardoor niet gerechtvaardigd ben. Het oordeel komt aan God toe. Hij komt. Dan zal Hij ook hetgeen in de duisternis verborgen is aan het licht brengen en de raadslagen der harten openbaar maken.

De Here moge Zijn werk op Irian-Barat voortzetten. Ik hoop, dat er een man in mijn plaats komt, vol van de Heilige Geest en van praktisch inzicht en dat Hij door de Here tot grote zegen zal worden gesteld van de gemeenten en de heidenen daar.

Ik hoop en bid, dat de Here de werkers in Kawagit en de goeroe's zeer nabij zal zijn en Zijn kracht door hen blijft volbrengen. Ik hoop ook, dat de Here U ertoe zal verwaardigen het zendingswerk te blijven drijven en zo daar Zijn Licht te doen stralen.

Maar niet alleen dáár, ook nog in Uw eigen dorp. Dat de wereld om U heen door Uw liefde voor de broeders, tot de erkenning zal komen, dat God Zijn Zoon gezonden heeft.

Wat zou het iets heerlijk en ongekends zijn, als U de taak van de Kerk nog eens weer kon verrichten samen met Uw broeders en zusters, met wie U vroeger één was.

Eén was?

Het is toch ook nú nog: één Here, één geloof, één doop, en dus één lichaam, één Geest. En één hoop. Eén God en Vader van allen, die is boven allen en door allen en in allen?

Met broederlijke groet,

D. J. van Stelten.

Loosdrecht, 8 december 1970.

VERHOGING ADVERTENTIEPRIJZEN

In verband met sterke loonstijgingen zien we ons genoodzaakt de advertentietarieven met ingang van 1 februari 1971 een weinig te verhogen.

Advertenties
25 cent per m.m.

Familieberichten
20 cent per m.m.

Adm. „Opbouw”,
Slotlaan 220, Zeist.

¹⁾ Dat is de kerkeraad van de kerk buiten het verband.

Gezagsklimaat en onderneming

Er is een grootse ontwikkeling gaande in de gezagsverhoudingen. En laten we het maar hardop zeggen: wat zich het meest roert is een ontwikkeling, die de volledige opheffing van elk gezag beoogt. Zowel in de politiek als in het onderwijs, zowel in de regering als in het leger, zowel in organisaties als bedrijven waait de wind tegen elk gezag in. Het lijkt alsof de verwachte heilstaat zonder enig gezag moet zijn, opdat ieder onbelemmerd kan doen wat goed is in zijn ogen.

Dat gaat natuurlijk niet overal gelijk op. In de scholen bijvoorbeeld komt de gezags-ondermijnende ontwikkeling uit in het nu al beruchte Rode Boekje. U hoort daar binnenkort meer over. Ook in de wens, om iedere leerling te laten (mee)beslissen over wat hij wel en niet moet weten.

In het leger gaat dat anders. Daar kan ieder vrijelijk critiek hebben op zijn meerdere, wordt de krijgstuft disputabel gesteld, wordt de groetplicht aangevochten, de dienstweigerings geregementeerd en sabotage toegestaan, welke ons land in het afgelopen jaar miljoenen gulden schade plus verlies van het gezicht opleverde.

In de bedrijven echter loopt deze ontwikkeling via de medezeggenschap. Dat probeert zij tenminste. De arbeider, gehuurd om zijn overeengekomen werk te verrichten, wil weten waar de winst blijft, weten wat de bazen verdienen, wat de ondernemers, de aandeelhouders, de commissarissen ontvangen; wil weten wat er afgeschreven, geïnvesteerd en gereserveerd wordt en vooral... wil „zijn” portie van de winst toucheren.

En hier keert de wal het schip. Want indien ergens dan vindt u in de winstondereming de noodzaak van gezagsverhoudingen: het gaat hier namelijk om aantoonbare positieve cijfers of om... het faillissement. Een arbeider moet zijn boterham waard zijn, of hij is te veel voor het bedrijf. Een hogere functionaris moet zijn dubbele boterham waard zijn, of hij is veel te veel. Dure medewerkers worden niet aangehouden als statussymbolen, maar om dure winst te leveren.

Want met „zijn boterham waard zijn” wordt niet bedoeld, dat ieder zijn eigen boterham alleen verdient — maar dat hij bovendien een stuk winst oplevert. Zonder dat laatste zou het bedrijf niet meer dan een werkverschaffend instituut zijn, en dát kan de overheid nog wel organiseren. Een winstondereming streeft naar zijn aard naar winst; overigens een volkomen legaal en gezond streven, dat, als het goed is, een heel land welvaart brengt. Die welvaart immers, waarvan wij allen vandaag profiteren, komt echt niet van de scholen, niet van het leger, niet van de ambtenarij — maar wel van de economisch werkende bedrijven.

En in die winstonderemingen heerst nog altijd een traditioneel gezagsklimaat. In een gezond bedrijf is dat namelijk onmisbaar, wil de goede orde, de productie en de winst alzo, blijven bestaan. Geen enkel bedrijf kan van verouderde principes leven; waarom dan ook elk bedrijf van de ontwikkeling der dingen op de hoogte moet blijven. Maar het moet vooral zichzelf blijven — zich niet in de luren laten leggen door filosofische utopieën. Een onderneming die haar tijd verstaat zal dan ook, met behoud van het goede, tijdig de ba-

kens verzetten; anders wordt zij wel economisch uitgerangeerd.

Wil men van het woord „gezag” af wezen (en dit woord bedoeld als van boven naar beneden gericht) — dan spreekt men van „verantwoordingsplicht” (gaande van beneden naar boven). En bedoelt hetzelfde. Een voorwerker moet zijn arbeiders duidelijk kunnen maken, dat hij wanprestatie moet voorkomen en het werk snel en goed moet klaren met zijn mannen. De ploegbaas wacht de rapporten van zijn voorwerkers, om zich tegenover de afdelingschef te kunnen verantwoorden. De chefs zullen in de stafvergadering de uitkomsten van hun afdelingen moeten rapporteren. De staf wordt zo nodig op het matje geroepen bij de directie, die zich weer moet kunnen waarmaken tegenover de raad van commissarissen; welke laatste verantwoording verschuldigd is voor de vergadering van aandeelhouders.

—o—

En voor de pers? vraagt u. — Neen, niet voor de pers, naar ik meen. De dagbladers is vandaag een brutaal stuk ongerief in onze maatschappij, die zich uit naam van haar lezers met alles en nog wat bemoeit, en die u het leven geducht zuur kan maken; die eigenlijk alleen de publicatie van nieuws heeft te verzorgen, maar dat nieuws niet eerst behoeft te verwekken, voor te bereiden, te kneden en te lanceren. Dat wil die pers wel allemaal graag. En bij gebreke aan inzicht en weerstand helpen ondernemers de pers wel eens op dat troontje, maar ze zouden beter doen dit griezelig euvel van deze tijd op de plaats te zetten, waar het hoort.

Prins Bernhard heeft onlangs daarover voor het Contactcentrum op Voorlichtingsgebied in den Haag wijze woorden gesproken. Hij sprak over „de vermenging van nieuws met commentaren”. Nieuws, dat gewoon sec had kunnen worden gegeven, wordt volgens hem de laatste jaren doorspekt met commentariërende opmerkingen van de verslaggever. De Prins vroeg zich af of een primeur waarlijk een bijdrage is tot het democratisch systeem, en „of die primeur werkelijk geschikt is om te worden gepubliceerd”. Dit tussen haakjes.

—o—

Maar terug naar het bedrijf. Wil dat gezond blijven, dan is gezag, wilt u: verantwoordingsplicht, noodzakelijk. Want speciaal in winstonderemingen loopt het gauw in de gaten, wanneer ieder doet wat goed is in zijn ogen. Dat kost geld — en zulks luistert nauw.

Dit neemt niet weg, dat een voorwerker of afdelingschef, die hun tijd verstaan, zich niet van verouderde methoden kunnen bedienen om hun gezag uit te oefenen. In feite is heel die bewuste „uitoefening van gezag” een delicaat en dwaas experiment. Want een chef wordt er niet voor betaald om gezag uit te oefenen — maar om zijn afdeling fijn te runnen. Dat hierbij op de achtergrond een vorm van gezag meespeelt zal waar zijn. Maar du moment dat het woord genoemd wordt is de zaak al fout: dan verschuilt de tekort schietende chef zich achter zijn onzichtbare volmachten.

De bekwame chef, die vooraf met zorg is geselecteerd, dankt zijn resultaten niet aan zijn benoemingsbrief of aan zijn hoger salaris — maar aan het feit, dat de mensen graag in zijn geordende afdeling werken. Zijn medewerkers gevoelen zich bij hem op hun plaats. Ze vinden het een genoegen in een ordelijke sfeer, in een productieve afdeling, in een zindelijk leefklimaat hun dagen te besteden.

—o—

Eigenlijk mogen we in al die gezagsverhoudingen naar de Schrift kijken. Van de ouderlingen staat niet geschreven, dat ze met ambtelijke papieren moeten zwaaien of onfeilbare uitspraken doen — maar dat ze voorbeelden van ijver, van trouw, van betrouwbaarheid, ootmoed, naastenliefde en christelijke levenswandel moeten geven; dat ze letterlijk voorwerkers zijn. Voorstanders, zegt de statenvertaling. Zoals ook ouders hun kinderen niet voortdurend op het vijfde gebod moeten wijzen, waarvan ze zelf alsdan het profiterend voorwerp zouden zijn; maar

wel voorbeeldig moeten zijn in hun eerbied voor Gods geboden. „Leringen wekken”, zeiden onze vaders, maar „voorbeelden strekken”. En ze bedoelden: praten brengt iemand op een gedachte, maar het goede voorbeeld stimuleert tot navolging. Geen praat maar daad, zeggen ze in Rotterdam. En zoals een wekenlang gezinsdebat over echtelijke verhoudingen de dood kan betekenen voor een huwelijk, zo is veelvuldig gepraat over gezag de pest voor een gezond geordend bedrijf.

Nu geeft de wet aan onze grotere en middelgrote bedrijven een ondernemingsraad. Dat is een gelegaliseerde vorm van inspraak. De arbeider is hierin vertegenwoordigd. En in die ondernemingsraden dringt vandaag de eis van medezeggenschap wel door. Vermoedelijk niet in het belang van de onderneming — maar daarover valt te twisten. Want medezeggenschap betekent geen plicht maar recht. En wanneer die medezeggenschap zou uitgroeien tot de eis om bestemmingen te geven aan de bedrijfswinst — dan kan voor de ondernemer het moment aanbreken, dat hij zijn ondernemingslust ziet teruglopen tot nul.

Een ondernemer heeft namelijk meer te verliezen dan een arbeider. Omdat hij er aanzienlijk meer ingestoken heeft. Een ondernemer kan — en de fiasco's die de voorpagina halen bewijzen het — behalve zijn functie en inkomen ook zijn kapitaal verliezen, zijn naam, zijn plezier in de onderneming, zijn zelfvertrouwen, zijn gezondheid, zijn gezin en zijn geluk. Hij kan moeilijk bij het gewestelijk arbeidsbureau een passende functie uitkiezen en komt met de werkloosheidsuitkeringen niet ver. Gesteld dat hij de spanningen van een schipbreuk te boven komt, dan ontbreekt het hem waarschijnlijk voorlopig wel aan het vuur om een nieuwe onderneming te stichten. Wanneer een arbeider faalt kan hij het elders proberen en verklaren, dat men hem kwijt wilde. Maar als een ondernemer faalt zitten daar zwaarder konsekwenties aan vast.

—o—

Niettemin, er zijn blijmoedige filosofen, die ook de werkende jeugd de middelen verschaffen om hun werkgevende ondernemingen te bevruchten met „moderne ideeën”. En als de gezondheid van onze bedrijven niet stevige weerstand biedt aan deze infectie, zullen we dat in een verdere economische afgang van ons land wel bemerken.

Want denkt u daar niet te licht over. Nu reeds in deze ongekende weelde jaren steeg ons nationale begrotingstekort tot de waanzinnige hoogte van twee miljard gulden. Er hoeft maar een zuchtje tegenwind op te steken, of onze economie laat het afweten. De knarsende remmen op de credietverlening bewijzen, dat het sein op onveilig staat. Onze regering kreeg van buiten af de waarschuwing, dat zij op haar uitgaven moet letten. Want ons land loopt bij de westeuropese inflatie voorop. Tal van bedrijven kunnen een nieuwe loonexplosie trouwens niet overleven.

Daarom wensen onze ondernemers geen mede-sprekers en vrijblijvende beslissers. Indien ergens dan is daar plaats voor een gezagsklimaat. Wie verantwoordelijkheden heeft wil niet voor de voeten worden gelopen door onverantwoordelijke lieden. Het sprookje is trouwens voorbij, dat de bazen een luxueus leven hebben ten koste van onderbetaalde arbeiders. De uitzonderingen daargelaten hebben de meeste ondernemers weinig voorrechten boven hun zorgeloze ondergeschikten — maar wel talloze plichten, waar hun minderen niet bij stil staan. Het gaat in onze bedrijven niet slechts om het spel, maar ook om de kniekers. En wie daarom de gezagsverhoudingen, laten we zeggen de verantwoordingsplicht, niet kan aanvaarden, die kieze een ander beroep. Dat is dan zijn bijdrage aan onze nationale welvaart.

D. W. L. Milo - Vierhouten

Herinneringen aan (zee)dieren-van-voor-de-zondvloed in de Bijbel?

(2)

6. In de Nieuwe Vertaling luidt vers 5 als volgt: „De schimmen krimpen ineen onder de wateren, en hun bewoners.” Nu is in de Bijbel „de gewone voorstelling dat het dodenrijk onder de aarde, niet onder het water is” (a). Daarom zullen wij niet „schimmen”, maar „reuzen” moeten vertalen. Reeds de Kanttekenaars wezen op deze mogelijkheid. Wij kunnen denken aan wat Gen. 6:4, 11, 13 meedeelt: in de dagen vóór de zondvloed waren er reuzen, geweldenaars, op de aarde. Job zegt hier dan niet meer dan dit: zelfs deze groten van de toenmalige wereld krompen ineen, toen ze onder het water van de vloed (en daarmee onder de vissen!) bedolven werden (b). Vers 6 „Het dodenrijk ligt voor Hem open, het verderf heeft geen bedekking”. Normaal ligt het dodenrijk natuurlijk niet open en bloot, ook niet voor de ogen van God. Normaal is het dodenrijk in het stof, men moet diep graven om er te komen (c). Als dodenrijk en verderf niet bedekt zijn, wijst dat op een abnormale toestand. Dan straft God de zonden van de mensen (d). Zo wijst ook vers 6 op een boze God, die de toenmalige wereld strafte met de zondvloed, Gen. 6:3, 5-7, 13, 8:21. Vers 7: „Hij spant het Noorden uit over den baaierd, Hij hangt de aarde op aan het niet.” Er is wel eens gezegd, dat Job hier in het geloof naar kennis grijpt, die eigenlijk tot de nieuwe bedeling hoort. Job weet iets van het vrij zweven van de aarde in de wereldruimte (e). Maar het lijkt veel waarschijnlijker, dat Job hier terug grijpt, in plaats van vooruit. Mogelijk heeft hij het oog op de geweldige veranderingen, die er tijdens de zondvloed in het klimaat van de aarde zijn aangebracht (f). Men kan vers 7 namelijk ook als volgt vertalen: „Hij buigt de Noordelijke hemel naar de wildernis, of: naar het niets, Hij hangt de aarde op aan het niet” (g). De feiten beschrijvend moet men zeggen, dat de stand van de aardas veranderd is, van 90 graden naar 66½ graden — maar praktisch sprekend zal men zeggen, dat de hémel is weggeschoven en dat de aarde onder de voeten zweeft. Vers 8 en 9: „Hij bindt de wateren bijeen in zijn wolken, zonder dat het wolkendek daaronder scheurt. Hij bedekt den aanblik van zijn troon door daarover zijn wolken uit te spreiden.” Is het zo dwaas om hierbij te denken aan de nieuwe verschijnselen, die na de zondvloed in de dampkring zijn opgetreden? Wolken, die water houden en toch niet scheuren! Wolken, die Gods troon, wil men: de maanschijf, bedekken! Mogelijk iets ongekends in de wereld van vóór de zondvloed. Vgl. Gen. 2:5-6, 9:13-14. Vers 10 doet denken aan Gen. 8:21-22. „Hij trok een kring over het watervlak, tot waar het licht aan de duisternis grenst.” Na de zondvloed stelt God paal en perk aan de wateren, ze zullen de aardbodem niet weer bedekken. En mogelijk betekent vers 10b „tot het eind van licht en donker” hetzelfde als in Gen. 8:22 „zolang de aarde bestaat” (h). Vers 11: „De zuilen des hemels wankelden en stonden ontzet voor zijn dreigen.” Het valt op, dat hier niet sprake is van de zuilen der aarde, zoals bijvoorbeeld wél in Job 9:6 en Ps. 75:4. Maar er staat: de zuilen des hémels wankelden. Dit past volledig in het beeld van vers 7: de hemel, die weggeschoven wordt (i). En dan komt in vers 12 Rahab op het toneel: „Hij stilde de zee door zijn kracht en verpletterde Rahab door zijn beleid. (13) Door zijn adem werd de hemel helder, zijn hand doorboorde de snelle slang.” Vers 12a kan op twee manieren

vertaald worden, namelijk: „Hij zweepte de zee op”, en: „Hij bracht de zee tot rust”. Beide vertalingen passen heel goed in het zondvloedverhaal, respectievelijk aan het begin en aan het eind ervan. Gezien vers 13b, „door zijn adem (Gen. 8:1) werd de hemel helder (Gen. 8:2)”, zullen we aan het eind van de zondvloed moeten denken.

De vraag, wie of wat we onder Rahab hebben te verstaan, laat ik nog even onbeantwoord. Wel lijkt mij met het bovenstaande aangetoond, dat men werkelijk geen „kronkelende slang” is, als men Job 26 in verband brengt met de zondvloed.

- J. H. Kroeze, Commentaar op het boek Job, pag. 287.
 - Bleven althans bij het begin van de zondvloed de vissen leven, Gen. 6:17, 7:15, 21-22? De Nieuwe Vertaling heeft in vs 5-9 een tegenwoordige, in vs 10-13 een verleden tijd. Het Hebreeuws laat enige speelruimte voor wat de vertaling van de tijden betreft: verleden, heden of toekomst. Men vergelijk de diverse vertalingen met elkaar.
 - Job 17:16, Am. 9:2.
 - Zie Num. 16:30-33, Jes. 5:14, Hab. 2:5.
 - K. J. Popma, De boodschap van het boek Job, pag. 122, 121.
 - A. M. Rehwinkel, De zondvloed, pag. 25-28, noemt drie verklaringen voor deze veranderingen: de hellende aardas, de lagere temperatuur van het zeewater, de in elkaar gezakte dampkring. Hij neemt aan, dat alle drie, of tenminste de eerste twee theorieën juist zijn, pag. 28.
 - Het gebruikte werkwoord betekent: (1) uitstrekken, (2) spannen, (3) neigen, (4) afbuigen. Met het hier gebezigde voorzetsel ook: naar iets toe buigen, vergelijk Ps. 21:12 „als zijn onheil naar u toe buigen”, en 1 Kr. 21:10 „drie dingen buig Ik naar u toe”. Koehler-Baumgartner, Lexicon S. 611-612.
 - Vergelijk Ps. 72:7, Openb. 21:23-25.
 - Het past ook volledig in het beeld van Hb. 12:26! Betekent Hd. 3:21 o.a. ook, dat de hemel weer teruggebogen, d.i. de aardas weer ópgericht wordt? („de wederoprichting aller dingen”).
7. Psalm 74:12-17 zou men een schoolvoorbeeld kunnen noemen van wat in § 2 werd gezegd. Alle daar genoemde verklaringen heeft men wel eens beproefd. Tegen de verklaringen die aan de schepping denken, kan vers 14b worden aangevoerd: God heeft de Leviathan aan het woestijngedierte tot spijsje gegeven. Hier wordt verondersteld, dat de aarde en de dieren reeds bestonden. Van de schepping kan hier dus geen sprake zijn. De verklaringen die aan de uittocht denken, betrekken de „zee” (vs 13) op de Rode Zee; de „koppen der draken” op Farao en zijn soldaten; de „bronnen” (vs 15) op het water uit de rots; de „stromen” op de Jordaan. Hiertegen kunnen aangevoerd worden: vs 13a, zie onder; vers 14b, wie hebben de Egyptenaren opgegeten?; vers 15-17, waar het niet langer over de uittocht gaat, maar ook over de woestijnreis en de intocht, en zelfs over de schepping! Ook de uittocht-verklaringen bieden derhalve geen oplossing. Denkt men aan de onderhouding van het geschapene, dan kan daar de nuchtere vraag tegenover gesteld worden: Waar en wanneer gebeuren al deze dingen dan? Kortom, men moet bij al deze verklaringen onwillekeurig denken aan het Loch Ness: men gaat rakelings langs het Monster heen, maar men krijgt het niet te zien! De moeilijkheden verdwijnen echter, als men Ps. 74 in verband brengt met de zondvloed.
8. Vers 22 luidt in de Nieuwe Vertaling: „Toch is God mijn Koning van oudsher, die in het midden der aarde verlossing bewerkt.” De uitdrukking „van oudsher” is zeer rekbaar. Zij kan in het algemeen betekenen: vroeger. Of meer

speciaal: bij de uittocht. Maar ook wel: nog verder terug, in de dagen van Abraham en zelfs: van eeuwigheid (a). Er is dus niets op tegen om haar hier te betrekken op de zondvloed. Ook toen heeft God „weinigen, dat is acht zielen, door het water heen gered”, verlost (1 Petr. 3:20).

Vers 13a: „Gij zijt het, die de zee hebt gekliefd door uw kracht”. De vertaling „gekliefd” is op zichzelf mogelijk, maar we kunnen beter vertalen: „opgejaagd, opgestuwd” (b). Inderdaad is het dat, wat bij de zondvloed is gebeurd, vergelijk Gen. 6 en 7, passim.

Vers 13b en 14: „... de koppen der draken in het water verbrijzeld. Gij zijt het, die de koppen van den Leviathan hebt vermorsd, hem aan het woestijngedierte tot spijsje gegeven.” We kunnen denken aan „de geweldige beroering der zee, waardoor de monsters met koppen, die tegen de rotsen zijn verpletterd, op het strand worden geworpen” (c). Beter dan aan het strand kunnen we denken aan wat vers 14 zelf noemt: de woestijn. Blijkbaar heeft God aan het eind van de zondvloed op deze wijze afgerekend met een aantal enorme (zee)dieren. Toen de grote eb kwam, Gen. 8:3, bleven hun cadavers op het droge liggen: een welkome prooi voor de beesten, die de zondvloed hadden overleefd (d).

Vers 15: „Gij zijt het, die bronnen en beken hebt opengebroken; Gij zijt het, die altijdvlietende stromen hebt doen verdrogen.” Het woord dat voor „bronnen” gebruikt wordt, is precies hetzelfde als in Gen. 7:11 en 8:2 voor „kolken”: de kolken der grote waterdiepte braken open en werden weer toegesloten. De dichter moet toch wel heel erg overdreven hebben, als hij met „altijdvlietende stromen” de Jordaan bedoelde. Het woord dat hier door „stromen” vertaald is, komen we in Gen. 2:10, 13, 14 tegen als „rivier”. Door de zondvloed is de geografische situatie op een drastische wijze veranderd. Wat Gen. 2 meedeelt over de éne rivier, die zich in vieren splitste (Pison, Gihon, Tigris, Eufraat), gold van de wereld vóór de zondvloed. Daarna zijn altijdvlietende stromen verdroogd, de Pison en de Gihon bijvoorbeeld (e).

Vers 16-17: „Uwer is de dag, uwer ook de nacht; Gij zijt het, die hemellicht en zon hebt gesteld. Gij zijt het, die al de grenzen der aarde hebt bepaald; zomer en winter, Gij hebt ze geformeerd.” We denken terug aan Gen. 8:22 „Voortaan zullen, zolang de aarde bestaat, zaaiing en oogst, koude en hitte, zomer en winter, dag en nacht, niet ophouden”, en aan wat gezegd werd bij Job 26:10 „Hij trok een kring over het watervlak, tot het eind van licht en donker”.

Vers 12-17 tekent de noodtoestand van de zondvloed en zegt dat God het is die toen verlossing heeft bewerkt. Psalm 74 tekent de noodtoestand van de ballingschap en gaat er in zijn klagen en vragen van uit, dat God gisteren en heden dezelfde is. Dat in de ballingschap werd teruggedacht aan de zondvloed, is helemaal niet zo verwonderlijk: ook in de zondvloed strafte God de zonde van zijn volk, Gen. 6:3, vgl. vs 1-2!

- Zie Ps. 44:2, Mi. 7:20; Dt. 33:15; Dt. 33:27, Ps. 68:34, Spr. 8:22-23, Mi. 5:1.
- Koehler-Baumgartner: „aufstören”, Gesenius-Buhl: „ins Schwanken versetzen”.
- J. Ridderbos, Commentaar op de Psalmen II, pag. 260. Ridderbos denkt overigens niet aan een „zuiver realistische beschrijving”; de dichter is „om Gods grootheid uit te drukken, niet juist gebonden aan wat God in werkelijkheid doet.” Maar wat doet God dan in werkelijkheid wél?!
- Vergelijk Gen. 1:29-30, 3:18 (vóór de zondvloed) met Gen. 9:3-5 (ná de zondvloed), vooral wat het menu van de dieren betreft.
- Voor veranderingen in de geografische situatie na de vloed, zie: A. M. Rehwinkel, pag. 20 vv en passim.

Ik las in de krant . . .

In de laatste dagen van het jaar, zo tussen Kerstmis en Nieuwjaar heeft men meestal de gelegenheid de kranten wat nauwkeuriger te lezen dan normaal het geval is. Je moet dan met een krant langer doen dan één dag en je hebt ook wat meer tijd je daarin te verdiepen.

Wat de krantenlectuur in die dagen extra interessant maakt is dat ze overzichten en beschouwingen geven over de vele facetten van het leven van kerk, volk en wereld gedurende het laatste jaar. Uit wat ik in de laatste week van 1970 al kranten lezende onder ogen kreeg wil ik een en ander vertellen. Ik geloof dat het helpen kan ons te realiseren in wat voor een wereld we leven.

Zonder enige ordening na te streven geef ik door wat ik al lezend noteerde.

Om daar maar mee te beginnen: er zijn door onze volksgenoten tegen Kerstmis naar schatting ongeveer drie miljoen kerstbomen gekocht. Die komen voor het overgrote deel uit België en Luxemburg. Aangezien kerstbomen gemiddeld zes gulden per stuk kosten werd voor deze kerstversiering het slordige sommetje van achttien miljoen gulden neergeteld.

De schoon gekleurde ballen en pieken waarmee men deze bomen optuigt worden ons voornamelijk toegezonden uit Oost-Duitsland en Tsjecho-Slowakije. Je kunt beslist niet zien dat ze uit communistische landen komen. En de communistische staatsfabrieken hebben er niet het minste bezwaar tegen ze te fabriceren. De oude romainen hanteerden reeds het spreekwoord: pecunia non olet: geld stinkt niet. En ook in de moderne wereld doet dit spreekwoord het nog steeds goed!

De slingers en de flonkerende lampjes waarmee de ten dode gedoemde kerstbomen worden opgesierd bereiken ons uit Japan, Hongkong, Italië en West-Duitsland. Het is met de business van al dit spul dit jaar ook bijzonder goed gegaan. Een handelaar erin vertelde dat alleen hij reeds vijf miljoen van die versiersels had verkocht, een half miljoen meer dan verleden jaar. En hij bracht bovendien zeven honderd vijftig kilometer „slingers” aan de man. Een afstand ongeveer van Amsterdam naar Bazel.

Meer dan ooit waren ook dit jaar ook de kaarsen „in”. Van allerlei vorm en kleur. Van dit produkt werd door de kaarsenfabrikanten voor meer dan vijftien miljoen gulden gemaakt en afgeleverd.

De handelaars die voor de ontelbare kerstkalkoenen, kersthazen en kerstkonijnen zorgen welke als het tegen het nieuwe jaar loopt door ons volk worden verorberd waren ook goed tevreden. Wist u dat die kalkoenen voor 't overgrote deel uit Amerika komen en de konijnen geboortig zijn uit Polen en China? De Nederlanders krijgen steeds meer smaak in dit gedier. Van jaar tot jaar neemt de omzet ervan met ongeveer vijftien procent toe.

Het meest in hun schik op nieuwjaarsdag waren evenwel de verkopers in wijn, sterke drank en bier. Stelt u zich eens even voor: vijf jaar geleden consumerden onze volksgenoten gemiddeld slechts een halve liter wijn per hoofd. Wat dat betreft sloegen ze in Europa een zielig figuur. Maar we zijn intensief en met succes bezig deze achterstand in te lopen. Nu reeds drinkt een Nederlander per jaar gemiddeld vijf liter van dit edele vocht. Is dat geen prachtige vooruitgang? En met het verbruik van bier en sterke drank gaat het ook voorspoedig, zéér voorspoedig zelfs. In 1960 dronk ons volkje voor slechts negen honderd en vijf miljoen gulden aan bier en jenever op. Maar in 1969 werd er binnen onze grenzen voor negen en twintig honderd miljoen gulden van deze geestrijke dranken door de dorstige kelen gegoten. Dat wil zeggen: voor ongeveer tweehonderd twintig gulden per persoon.

Met een tevreden gezicht maakten ook de fabrikanten van caravans de balans op over 1970. Van deze luxe, rijdende tweede woningen werden er in het voorbije jaar acht en twintig duizend exemplaren verkocht. Dat was vier duizend vijfhonderd meer dan in 1969 en tien duizend meer dan in 1968. In Nederland zijn er thans reeds meer dan honderd acht en twintig duizend van deze woonwagens.

Alle records op het gebied van de consumptie worden evenwel verpletterend gebroken in de auto-branch. In 1970 werden er in ons land niet minder dan vier honderd vijf en dertig duizend nieuwe auto's gekocht. Als we — en dat is een lage taxering — de prijs van één auto op zeven duizend gulden stellen betekent dit een uitgave van veel meer dan drie miljard gulden.

Het bovenstaande is een close-up van de welvaartsstaat zoals we die in ons land beleven.

Ik moet er evenwel nog een kleinigheid aan toevoegen. Dit namelijk dat in 1970 naar schatting in heel de wereld vijftig miljoen mensen gestorven zijn, waarvan dertig miljoen ten gevolge van hongers!

☆☆☆

Wat ik in het bovenstaande memoreerde behoort tot het „gebied” van de „wereld”.

Het was een blik op de consumptieve maatschappij waarop de linkse jongens van de grote communicatie-

middelen zo bewogen kunnen schelden en waarvan ze met vele anderen zo royaal profiteren.

Ik noteerde ook een en ander van wat er op het „terrein” van de „kerk” voorkomt.

Ik doe zo maar een greep.

De centrale kerkeraad van de Ned. Herv. Kerk van Leiden, zo stond in de krant, besloot twee kerkgebouwen en drie wijkgebouwen te sluiten. Voorts zullen er twee predikantsplaatsen worden opgeheven. Reden voor deze drastische maatregelen was de steeds slechter wordende financiële situatie van de Leidse Hervormde gemeente. Financiële acties hebben bij de kerkleden niet die weerklank gevonden die er van werd verwacht.

De centrale kerkeraad van Groningen besloot de 11 à 13 wijkgemeenten van nu samen te bundelen in 4 regio's waarbinnen elk een aantal bijeengelegene wijkgemeenten nauw zullen dienen samen te werken. Dalende kerkelijke bijdragen van een steeds teruglopend aantal gemeenteleden bracht de noodzaak van zo'n herstructurering. Op een totaal van 49.181 gemeenteleden telt hervormd Groningen nu 8.666 belijdende leden! Vorig jaar was dat nog 8.994 en het jaar daarvoor 9.446.

De centrale kerkeraad en de kerkvoogdij van de Herv. Kerk van Amsterdam besloot onlangs de bekende Koepelkerk aan het Leidse bosje aan een engelse hotel-maatschappij te verkopen voor 3.6 miljoen. De reden daarvoor was dat er om de noodzakelijke kerkelijke taken te blijven vervullen een rigouze ingreep in de financiering der kerk moest worden gedaan. Voor 1970 zal het kerkelijk budget een tekort van ruim een half miljoen vertonen. In 1964 stonden er in Amsterdam nog 166.000 hervormden te boek. Momenteel is dat aantal 130.000. (Precies een eeuw geleden toen Amsterdam veel minder dan de helft van het tegenwoordige aantal inwoners had was het ledental 140.000.) Het aantal lidmaten zakte in de laatste 5 jaar van 32.900 tot 25.000. Terwijl slechts 11.000 daarvan een kerkelijke bijdrage betalen.

De synode van de Ned. Herv. Kerk worstelt ook met zware financiële zorgen. Op de onlangs gehouden „Algemene Kerkvergadering” werd zelfs gesproken van een dreigend bankroet van de kerk. Op bijna alle niveaus van kerkelijk beleid, zo werd er gezegd, wordt met tekorten gewerkt die zich voortdurend opstapelen. De Generale Financiële Raad die zonder dat de synode het recht heeft daarop in te grijpen, het budgetrecht bezit en de begroting vaststelt moet „om het algemeen kerkelijk apparaat te laten draaien, ongeveer vijf miljoen gulden ontvangen. Maar een groot deel daarvan wordt verslonden door een computer die de Herv. Kerk in Delft heeft staan voor haar lidmatenadministratie! Dit apparaat heeft reeds tien miljoen gulden gekost en voor 1971 is er weer twee miljoen nodig. Zeven ton meer dan aanvankelijk werd verwacht. Aan deze computer is honderd vijftig man vast personeel verbonden. Elk in de computer ingeschreven lid kost de Ned. Herv. Kerk f 1,49. Dank zij dat delftse apparaat is de reserve van de Ned. Herv. Kerk reeds van 10 miljoen gulden tot acht ton geslonken.

Zorgwekkend is ook de financiële basis van de zending der Ned. Herv. Kerk. Toen drie kwart van het vorige jaar was voorbijgegaan was van het toch al sobere budget van 4.6 miljoen gulden — het is zo ongeveer het derde deel van het bedrag dat in de oudejaarsnacht aan vuurwerk de lucht in werd geschoten — nog maar f 2.136.825 binnen. Er dreigde toen een tekort over 1970 van vier ton. En voor 1971 heeft men zo in de begroting moeten hakken dat de penningmeester verzuchtte: „We snijden niet meer in het vlees, maar zijn in het bot aan het kerven.” Allerlei noodzakelijk werk kan niet doorgaan of moet afgekappt worden. Voor het eerst in de geschiedenis kan een zendingpredikant die binnenkort met verlof naar Nederland komt om financiële redenen niet opnieuw worden uitgezonden.

Het officiële orgaan van de Ned. Herv. Kerk „Hervormd Nederland” verloor in enkele jaren tijd dertig duizend abonnees. En de kwalitatief zo hoogstaande periodiek „In de Waagschaal” moest vanwege financiële redenen haar bestaan beëindigen. Prof. Miskotte, de hoofdredacteur, merkte in een interview spijtig op dat vermogende vrienden van hem wel de opheffing van dat blad diep betreunden, maar er niets voor over hadden het te laten voortbestaan.

☆☆☆

Omstreeks nieuwjaar verschenen in de kranten ook een paar berichten die voor het leren kennen van de situatie in de synodaal Geref. Kerken van belang zijn.

Zoals algemeen bekend is heeft de laatst gehouden synode van deze kerken nadrukkelijk uitgesproken dat vastgehouden diende te worden aan de schepping van hemel en aarde in den beginne en aan de historiciteit van de „staat der rechtheid en van de zondeval in het paradijs”. En dat de synode daarmee het standpunt van prof. Kuitert en zijn geestverwanten in dat opzicht veroordeelde.

Ds Kwast van Leeuwarden, zelf lid van de synode verklaarde omtrent wat door de synode werd vastgesteld blijkens het Friesch Dagblad: „De synode sprak uit dat Amsterdam 1967 werd gehandhaafd. De ambtsdragers bleven gebonden aan de binding aan wat de belijdenis zegt over Genesis 2 en 3. In deze hoofdstukken wordt, zei de vorige synode, historie meegedeeld . . . Kuitert heeft ter synode elk geschiedenis-karakter van Genesis 2 en 3 ontkend. In zijn beschouwing over het bijbelse verhaal van schepping en zondeval bleef geen korrel historie over. Alles wat de bijbel vertelt over de schepping van de mens naar Gods beeld en over de breuk van de mens met God, over

straf en gerecht aan het begin van de geschiedenis, wordt door Kuitert uitsluitend toegepast op wat in ons leven dagelijks gebeurt.”

Maar, zo ging ds Kwast verder, „de synode zag geen andere weg dan openlijk vast te stellen dat deze ontkenning van de historiciteit strijdig is met de uitspraak van de synode van Amsterdam. Het was uiterst verdrietig dat de synode prof. Kuitert voor het forum van de kerken in gebreke moest stellen. De kerkleden weten waar het om gaat.”

Zo sprak ds Kwast.

En het is duidelijk wat hij zei.

De opvattingen van prof. Kuitert over Gen. 2 en 3 zijn door de synode veroordeeld.

Een paar weken nadat het bovenstaande in het Friesch Dagblad werd afgedrukt publiceerde dezelfde krant een breed interview van de redacteur voor kerknieuws met prof. Kuitert. En daarin verklaarde deze o.a. het volgende:

„Ik voel mij in geen enkel opzicht veroordeeld door de synode. De vorige synode (Amsterdam 1967) heeft een uitspraak gedaan over de aanvang van de menselijke geschiedenis. Assen 1926 werd herroepen. Maar die synode heeft niet uitgesproken dat men Adam voor een historisch persoon moet houden en dat de geschiedenis van de mensheid letterlijk in het paradijs is begonnen. Dat heeft de vorige synode niet gezegd en dat wist men ook wel, toen zeker wel. Er is verschil van mening over de uitspraak van 1967 betreffende het historische karakter van de zondeval. Er waren in Sneek (en Lunteren) synodeleden, die achteraf zeiden dat 1967 inderdaad een historische zondeval bedoelde aan te wijzen. Dat is niet de enig mogelijke uitleg van 1967. Mijn collega's Van den Berg en Mulder hebben zelf die formulering helpen opstellen, en zij hebben de synode gezegd dat 1967 juist niet een dergelijke bedoeling had. Ook al om die reden geloof ik niet dat de synode een veroordeling heeft uitgesproken.”

Ten aanzien van het deputaatschap dat de laatste synode benoemde om over de in geding zijnde kwesties verder te spreken verklaarde prof. Kuitert: „Wat dat deputaatschap betreft: de synode heeft volgens mij een deputaatschap benoemd, dat de proeftuin moet vormen voor mensen, die ook bij verschil van inzicht, samen hun geloof willen belijden.”

Wie deze diametraal tegenover elkaar staande uitspraken leest vraagt: wie heeft er gelijk?

Sprak de jongste synode zo onduidelijk.

Of sprak ze opzettelijk zó dat beide aan elkaar tegengestelde interpretaties legitiem zijn?

Vlak voor nieuwjaar publiceerde het Algemeen Dagblad een interview van een van zijn redacteuren met prof. Firet, de collega van prof. Kuitert. Op de vraag of het voor de moderne mens niet steeds moeilijker wordt de bijbel te lezen, antwoordde deze het volgende:

„Hij is natuurlijk geschreven in een andere wereld die agrarisch — heel veel beelden zijn aan het boerenbedrijf ontleend — en patriarchaal was. Maar als het besef doorbreekt dat je bij voorbeeld het scheppingsverhaal niet letterlijk moet nemen, kom je dicht bij de bedoelingen die de schrijvers van de Bijbel hadden. Het scheppingsverhaal blijft dan een tendensverhaal te zijn, waarin de natuurmachten worden ontgoddelijkt, net zoals je nu machten als de techniek, de bureaucratie en de economische falaliteiten kan ontmaskeren.”

De interviewer bracht na deze opmerking het gesprek op het conflict dat in de Geref Kerken over de opvattingen van Firets vriend Kuitert was ontstaan. Daaromtrent zei prof. Firet toen het volgende:

„Het is onmogelijk dat een synode zich daarover — nl. over de kwestie rond Gen. 1-3 — in 1980 nog het hoofd zou breken. Ik kom nu al geen jonge gereformeerden meer tegen die van de uitleg van het begin van de Bijbel op deze wijze een probleem maakt. Het is triest dat synodes telkens weer zoveel tijd besteden aan zaken waarover een paar jaar later niemand zich meer druk maakt. Zo kreeg ik op de laatste synode het idee dat de leden zich veel drukker maakten om Kuiterts uitleg van Genesis 1-3 dan over het oorlogsvraagstuk, dat toch wel belangrijker is.”

Dat waren enkele krantenberichten over wat in de Geref. Kerken reden tot verontrusting gaf.

Zoveel wordt daardoor in ieder geval wel duidelijk dat prof. Kuitert en de zijnen op de door hen ingeslagen weg rustig voortgaan.

Ten slotte geef ik nog door een fragment uit een artikel van ds A. Faber uit „Kerk en Wereld” het weekblad van de vrijzinnig hervormden.

Deze wijst er daarin op dat het modernisme vooral in onze dagen een enorme geestelijke macht blijkt te zijn die alle kerken overspoelt. Hij verklaart dat deze vloedgolf de vrijzinnigen niet verrast. „Wij hebben — zo gaat hij verder — al vele jaren lang dat modernisme over de vloer. Wij hebben er al vele jaren geleden mee geworsteld. Wij hebben er onze eminente theologen op tal van vergaderingen over gehoord. Onze bloedeigen Vereniging van Vrijzinnig Hervormden is al meer dan zestig jaar geleden opgericht, omdat wij de tijden van nu wel zagen aankomen. De vrijzinnigen of de modernen — zo mag u ze ook noemen — hebben op tal van terreinen hard gewerkt: bijbelkritisch, Godsgeloof, Christusvoorstelling, moderne wetenschap, eredienst. Ze hebben daarmee baanbrekend werk verricht. Eindelijk wordt dat nu erkend. Ik noem alleen maar de geruchtmakende, eerlijke uitspraak van de gereformeerde prof. dr Augustijn (V.U. van Amsterdam), die schrijft over: *het gelijke van de vrijzinnigen.*”

☆☆☆

Dit was iets van wat ik zo tussen Kerst en Nieuwjaar in de krant las.

C. V.

De calvinistisch-orangistische traditie in de vaderlandse geschiedbeschrijving^{*)}

(2)

3. De staats-liberale lijn werd in de laatste decennia gevolgd door P. Geyl wiens visie op de opstand een bron van inspiratie was voor de rooms-katholieke geschiedschrijver L. J. Rogier. J. Romein was van de staatse lijn een eigen socialistische nuancering.

Natuurlijk is het scherp tegenover elkaar stellen van die twee lijnen in onze geschiedschrijving in stelling 2 gevaarlijk. Je gaat dan gemakkelijk met grof geschut werken en komt gauw in een zwart-wit schema terecht. Dat kan in bepaalde situaties tot het schreeftrekken van de verhoudingen leiden. Bij de één is dan alles zwart en bij de ander wit. Juist de historicus heeft oog voor proporties en nuanceringen. Aan de andere kant: krachtig positie kiezen behoeft evenwichtigheid in het beoordelen van de tegenstander niet in de weg te staan. Omgekeerd: kritiek op Groen behoeft ons er niet toe te leiden nu maar heel de visie van Groen op onze geschiedenis over boord te zetten. Groen was trouwens zelf een levend voorbeeld van waardering voor de tegenstander bij behoud van eigen standpunt, men denke aan zijn verhouding tot Fruin.

Het is in dit verband opmerkelijk hoe de staats-liberale lijn in de geschiedschrijving zich in de negentiende eeuw slechts weinig afzette tegen het Oranjehuis. Die negentiende eeuw leverde ons land grote historici. Neem mannen als Bakhuizen van den Brink en Fruin, liberale historici van bijzonder groot formaat. Verder was er de niet onbekwame roomse Nuyens. Die liberale historici waren beslist niet anti-orangistisch. Fruin was dat zeker niet. Zij hadden hun voorkeuren, ongetwijfeld, voor de regenten, voor Oldenbarnevelt en Johan de Witt, maar een man als de Stadhouder-Koning komt er bij Fruin beslist niet slecht af, integendeel! Deze geschiedschrijvers stonden nog veel dichter bij wat wij de stichting van het Koninkrijk in 1813 en bij de eenwording van ons volk na de verscheurende twisten van de achttiende eeuw. Dat beheerste hun sympathieën en antipathieën nog lange tijd. Zelfs liberale historici na de eeuwwending als Blok en Colenbrander waren oranjegezind in de zin van de liberale staatspartij van vóór de oorlog. Bij deze mannen loopt de traditie van 1813 vrijwel ongebroken voort. Pas bij P. Geyl krijgt deze school een scherpe anti-orangistische wending. Geyl was beslist geen marxist. Hij was wel scherp anti-Oranje en anti-calvinist. Bij hem krijgt de staatse school opnieuw een sterk anti-orangistische plooi. In zijn overigens zeer boeiende „Oranje en Stuart” probeert hij het orangistische dynastieke belang als tegenstrijdig aan de staat voor te stellen. Geyl was in zijn jeugd gegrepen door het groot-Nederlandse ideaal. Hij had sterke sympathieën voor de strijd van de Vlamingen. Daarin stond hij zij aan zij met zijn vriend Gerretson. Alleen: Gerretson-Geerten Gossaert! — was calvinist, Geyl agnosticus. Ongewild misschien heeft Geyl de rooms-katholieke geschiedschrijving geweldig in de kaart gespeeld. Ongewild: men kan Geyl nl. geen sympathie voor de rooms-katholieke kerk toeschrijven, evenmin trouwens als voor de oude gereformeerde kerk. In zijn drift om wat hij de noord-nederlandse calvinistische oranjemythe noemde te bestrijden, kwam hij tot een geheel nieuwe conceptie van onze vaderlandse geschiedenis en in het bijzonder van de Opstand. Ik heb hier in mijn onlangs verschenen boek³⁾ uitvoerig aandacht aan geschonken. Volgens Geyl zou men van 1572

beslist niet als van het jaar van de Opstand kunnen spreken. De bevrijding van de Nederlanden in dat jaar brengt deze historicus terug tot het veroveren van de grote steden in Holland en Zeeland door kleine groepjes watergeuzen. Van een werkelijke opstand zou nauwelijks gesproken kunnen worden. Vóór de oorlog aarzelde Geyl zelfs niet hier een vergelijking met het italiaanse fascisme te treffen. Ik heb in mijn boek naar ik meen met de stukken aangetoond dat de alleroudste bronnen van de Opstand wel degelijk reppen van een in beweging komen van de burgerij in de grote en kleinere steden van Holland naast het binnendringen langs de grote rivieren van de watergeuzen. Geyl verwaarloost dit alles eenvoudig om zijn conceptie te kunnen doorzetten. De volgende stap in zijn gedachten is dan dat Noord- en Oost-Nederland niet alleen vanuit het westen met geweld werden veroverd maar evenzeer met geweld geprotestantiseerd. Tenslotte consolideerde de staat zich onder leiding van Maurits en Oldenbarnevelt achter het front van de grote rivieren. De Zwijger zelf hield tot het laatste toe vast aan het groot-nederlandse ideaal.

DOOR

R. H. Bremmer - Enschede

P. Geyl was democratisch-socialist, J. Romein dogmatisch-marxist en vooral geschied-theoreticus. Daardoor stond hij — hoe vreemd dat mag klinken — soms dichter bij de orangistische traditie dan Geyl. Geyl nam het voortdurend op voor de regenten. Hij bewonderde in zijn hart deze patriciërs die vooral in de zeventiende eeuw de Republiek hielpen groot maken. Hun republikeins ideaal was het zijne, hun afkeer van de Stadhouders met hun dynastieke belangen ook. Hij stak dat beslist niet onder stoelen of banken.

Romein bekeek de dingen anders. Hij zag hoe achter de regenten de macht van het handelskapitaal zat en dat de Oranjes het meermalen opnamen voor het gewone volk dat zich van tijd tot tijd tegen de regententyrannie verzette. Daardoor kon hij bepaalde situaties in het geschiedenisbeeld onbevanger beschouwen. Romein erkent b.v. dat het Noorden de strijdbaarheid van het calvinisme nodig had om zich staande te houden. Oldenbarnevelt kwam er bij Romein niet zo best af: geldzucht was zijn beurse stêe, zegt Romein die leuk kon formuleren. De politiek van Johan de Witt bekeek hij niet zo optimistisch als Geyl. Ze werd volgens Romein geleid door een vaste conceptie: het behoud van de regentenheerschappij in Holland en in heel de Unie. Die conceptie domineerde de buitenlandse politiek van De Witt: die was door alles heen anti-Oranje en beheerste zijn verhouding tot Engeland. Romein had in het geschiedenisbeeld een scherp oog voor sociale situaties en verhoudingen, dat hebben de calvinistische historici wel eens te weinig gehad. Aan de andere kant: Romein was als dogmatisch marxist er op uit het logisch wetmatig verloop van de dingen aan te tonen. In zijn grote geschiedwerk *De lage landen* geeft hij nauwelijks enige persoonsbeschrijving. Onpersoonlijke, logische, door het marxistisch denken vastgestelde wetten, beheersen de geschiedenis. Als puntje bij paal-

tje komt is Romein dogmatischer dan Groen! Pas in zijn Erflaters vulde Jan Romein deze lacune enigszins aan door de personen te beschrijven. Helaas: ook in dat boek domineren vaste wetten, nu van de psychologie, die de personen in hun handelen voortdrijven en moeten verklaren. Daardoor blijft het beeld van zijn personen wat hangen in het theoretische. Geyl had op zijn beurt veel meer oog voor het onverwachte en de crisissituaties. Als alles volgens vaste wetten verloopt, is de spanning uit de geschiedschrijving weg. Spanning hoort nu eenmaal bij grote gebeurtenissen.

Ik betoogde zoëven dat Geyl, hoewel misschien ongewild, de rooms-katholieke geschiedschrijving in de kaart heeft gespeeld. L. J. Rogier heeft in zijn grote werk over het katholicisme in Nederland in de zestiende en zeventiende eeuw geweldig van Geyl geprofiteerd. Rogier leverde met dat werk inderdaad een grootse prestatie. Overigens is het boek bijzonder partijdig. Het berust op de mythe — nu spreek ik eens van een mythe — van de door Geyl ontworpen conceptie van een gewelddadige protestantisering van Nederland. Van protestantse zijde is er nog maar weinig gedaan om Rogier te weerleggen. Alleen dr R. B. Evenhuis heeft in zijn bijzonder boeiende boek *Ook dat was Amsterdam!* met de stukken aangetoond, dat het in Amsterdam vijftig jaar duurde vóór de kerkeraad de hulp inriep van de magistraat tegen de paapse stoutigheden. De voorstelling van Rogier alsof tot diep in de achttiende eeuw vrijwel wekelijks deputees van de kerkeraden ter burgermeesterskamer binnentonden, is daardoor met de feiten weerlegd⁴⁾. De gereformeerde kerk in ons land is na 1572 tot bloei gekomen niet in de eerste plaats door geweld. Het fundament voor die opbloei werd gelegd in de barre jaren vóór 1572, toen ondanks vervolging en plakaten predikanten voortgingen het evangelie aan het onderdrukte volk te brengen. Zij gingen er zo nodig het schavot voor op. De gereformeerde religie wortelde al in de zestiger jaren van de zestiende eeuw in het hart van het volk. Na 1572 hebben deze predikanten met hun kerkeraden een volk dat door de misstanden van de middeleeuwse roomse kerk en door het jarenlange oorlogsgeweld ontworteld dreigde te raken, gewonnen voor het evangelie. Het is de moeite waard in die jaren na 1572 die dominees en kerkelijke vergaderingen bezig te zien. In de Acta van de particuliere synoden na 1572, in de vorige eeuw uitgegeven door Reitsma en Van Veen, kan men het gehele verloop volgen. Met eindeloos geduld en vaak in moeilijke oorlogsomstandigheden hebben die dominees hun gemeenten bijeen gehouden en tot bloei gebracht. Wat mannen als Bastingius, Van den Cornput, Heydanus en anderen toen gereesteerd hebben, grenst aan het ongelofelijke. Zij probeerden steeds weer uiteenlopende groepen en meningen bijeen te brengen, schuwden daarvoor het compromis, zo nodig, niet. Zij hebben een kerk opgebouwd die, toen het uur van de crisis tijdens het bestand sloeg, die crisis kon overleven. Zij waren voortdurend uit op vergaderen van de kerk. Het ware te wensen dat de geschiedenis van die oude gereformeerde kerk in haar opbouw tot 1600 nog eens vanuit deze gezichtshoek werd geschreven. Dat zou een epos worden, niet allereerst van gewelddadige protestantisering maar van wat geduld en overtuigen met het Woord Gods vermag.

(wordt vervolgd)

³⁾ R. H. Bremmer, *Van opstand tot koninkrijk*, uitg. Buijten en Schipperheijn, 1969.

⁴⁾ Zie L. J. Rogier, *Geschiedenis van het katholicisme in Noord-Nederland in de 16de en 17de eeuw*, II, 1964, blz. 343.

De Here nam in de ouderdom van 52 jaar onverwacht tot Zich onze lieve schoonzoon en zwager

HARM PIETER DIJKSTERHUIS
geliefde echtgenoot van A. T. Bosker.

Psalm 103

Velp (Gld.):

H. P. Bosker
H. Bosker-Mittendorp

Delft:

G. H. Bosker
A. Bosker-Havinga

Manotick (Canada):

T. A. Bosker
H. Bosker-van de Riet

Haarlem:

J. H. Bosker
G. Bosker-de Jager

Koog aan de Zaan:

T. Oosterheerd
H. H. Oosterheerd-Bosker

Groningen, 13 januari 1971

In volle verzekerdheid des geloofs nam de Heere zeer onverwacht tot Zich onze geliefde en zeer zorgzame man, vader en grootvader

GERRIT WINKEL

in de ouderdom van 65 jaar.

„Zal eeuwig zingen van Gods goedertierenheid“

Zwolle:

E. K. Winkel-Schaapman
Edmonton (Canada):
R. F. Winkel
H. W. J. Winkel-Albers

Zwolle:

J. M. Winkel
L. Winkel-Wiegers
J. E. G. Hanekamp-Winkel
P. Hanekamp
en kleinkinderen.

Zwolle, 19 januari 1971
Aa Park 3

Geen bloemen

De overledene is opgebaard in het rouwcentrum van de Monuta Stichting, Potgietersingel 7. Gelegenheid tot condoleren aldaar vrijdagavond van 7.00-8.30 uur.

De teraardebestelling zal D.V. plaats hebben zaterdag 23 januari a.s. op de begraafplaats Bergklooster ± 12.00 uur. Vertrek van het rouwcentrum 11.30 uur.

Heden ging van ons heen in vol geloofsvertrouwen, na een langdurig, moedig gedragen lijden, onze lieve vrouw, moeder en grootmoeder

ALIDA MARIA KOOIMAN-DRIJVER

geboren 30 december 1917

Amsterdam,

J. Kooiman

Zwolle,

W. J. Kooiman

E. Kooiman-van Bolhuis

Annie en Jaapje

Wenen,

Elly Kooiman

Enschede,

Anneke Kooiman

Amsterdam,

Mies Kooiman

Jaap Kooiman

Marianne Kooiman

Amsterdam, 20 januari 1971
Breughelstraat 3.

Geen bezoek, geen bloemen.

De begrafenis zal plaatsvinden op zaterdag 23 januari 1971 op de begraafplaats „Rustoord“ te Diemen, om 13.00 uur.

Na afloop gelegenheid tot condoleren.

GEREFORMEERD BEJAARDENTEHUIS

„De Beukenhof“

te Velp (Gld.)

heeft plaats voor

a. gediplomeerde bejaardenhelpster of -verzorgster

b. enige meisjes

die veel voor het verzorgen van bejaarden voelen, en die bereid zijn een opleiding als bejaardenhelpster te volgen.

c. twee flinke meisjes

voor de huishouding en de keuken.

„De Beukenhof“ is een tehuis met een prettige sfeer. Onze meisjes kunnen intern geplaatst worden op een eigen kamer en de salariëring geschiedt volgens de richtlijnen van de landelijke organisaties. Uiteraard houden wij rekening met gemaakte vakantieplannen.

Sollicitaties aan de directie: Rozendaalselaan 32 te Velp (Gld.).

WIJ ZOEKEN KONTAKT...

Hebt U een beetje vrije tijd?
Hebt U een bandrecorder?
Kunt U een behoorlijke geluidsopname maken van een spreker of muziek?
Wilt U Uw hobby een zinvolle inhoud geven?
Wilt U meewerken aan onze ziekenomroep?

Stuurt U dan even een berichtje aan:

Ch. Vinke
Stichting „DE BRUG“
Uitleendienst voor geluidsbanden
Breeuwerstraat 25, DRONTEN.

DE GEREF. KERK TE HAAREN (Gr.)

vraagt zo spoedig mogelijk

een KOSTER

voor de verzorging van haar kerk, kerkzaal en consistorie.

Ruime woning direkt beschikbaar.

Belangstellenden gelieven zich te wenden tot de Commissie van Beheer, p/a H. J. Woltjer, Menzo Altingweg 8, Paterswolde, tel. 05907 - 1977.

In mooi Drente

vlak bij bos en heide,

TE HUUR VOOR VAKANTIE

KAMER en KEUKEN

met kookgelegenheid.

Telefonische inlichtingen 0 5919 - 2273

DE GEREF. KORR. KLUB, Postbus 58, Den Helder;
zoekt dames- en heren-leden in alle leeftijden.

ZOekt U KONTAKT?

Bejaarde, eenzame en gehandicapte broeders en zusters willen wij hierbij graag wijzen op onze luisterkring. Wij bezorgen U van tijd tot tijd (gratis) geluidsopnamen van sprekers, vergaderingen, muziek enz. Ook U kunt zo meeleven met de gebeurtenissen in en rondom onze kerken.

Wilt U dan even een kaartje (laten) schrijven aan:

Ch. Vinke
Stichting „DE BRUG“
Uitleendienst voor geluidsbanden
Breeuwerstraat 25, DRONTEN.

Ons vakantie reisplan 1971

OOSTENRIJK

Een unieke jongerenreis naar het Bregenzerwald van 12-21 juli. De boerderij van de fam. Flatz in het bergdorp Schwarzenberg geeft ons volop gelegenheid van deze kampeerreis te genieten. De prijs bedraagt 275 gld (all in).

Aanmelden bij de reis/kampeerder J. Wijnsma,
Langgrousterwei 296 A, Ooster Nijkerk, tel. 05192 - 293.

ITALIE

Een gezellige vakantie reis in Limone met vele mogelijkheden tot excursies o.a. Venetië en Verona.

Deze volledig verzorgde hotelreis naar het Gardameer, staat open voor jongeren, alleenstaanden en echtparen.

Duur van de reis 13 dagen. Vertrek 12 juli, thuiskomst 24 juli.

Prijs 450 gld (all in).

Folders op aanvraag.

Inlichtingen Ds S. Wijnsma, Zaan 21, Zwolle, tel. 05200 - 32064.